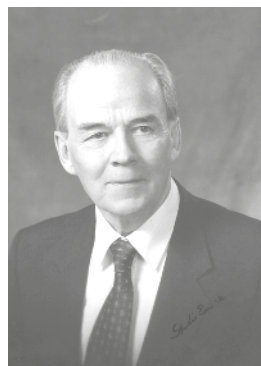

Jouko Koskikallio

* 15.8.1927 † 30.7.2021

Fysikaalisen kemian professori Jouko Uolevi Koskikallio on kuollut 30. heinäkuuta 2021 Helsingissä. Hän syntyi 15. elokuuta 1927 Helsingissä.

Koskikallion isä MMT Onni Koskikallio (ent. Forsberg) toimi Maaseudun Tulevaisuuden pitkäaikaisena päätoimittajana vuosina 1930–1959 ja Suomen Sanomalehtimiesten Liiton hallituksen puheenjohtajana 1935–1946.

Jouko Koskikallio valmistui ylioppilaaksi Helsingin Suomalaisesta Yhteiskoulusta vuonna 1945 ja aloitti kemian opinnot Helsingin yliopistossa, josta hän valmistui maisteriksi ja vuonna 1954 puolusti väitöskirjaansa maineikkaan professori Eero Tommilan tutkimusryhmässä. Hänen erinomainen fysikaalisen kemian alan kokeellinen väitöskirjatyönsä käsitteli orgaanisten molekyylien reaktioiden yksityiskohtia eri nesteissä ja lämpötiloissa. Työssä etsittiin syitä reaktiotuotteiden muodostumiselle.

Pian väitöksen jälkeen hän työskenteli Baselissa Sveitsissä ja Ottawassa Kanadassa. Erityisesti Ottawassa vietetty aika oli tieteellisesti antoisa, sillä siellä Jouko Koskikallio aloitti kemiallisten reaktioiden tutkimisen hyvin suurissa, jopa tuhansien ilmakehien paineissa. Hän oli edellä

aikaansa, sillä vasta viime vuosina on kemiassa kiinnostuttu tällaisista ääriolosuhteista. Hänen ulkomailla tehtyjä runsaasti viitattuja töitään ilmestyi hyvissä kemian alan lehdissä.

Vuosina 1959–1960 Jouko Koskikallio hoiti kemian professorin virkaa vastaperustetussa Oulun yliopistossa, ja vuonna 1960 hänet nimitettiin Oulun yliopiston ensimmäiseksi kemian professoriksi. Hän perusti Ouluun kemian laitoksen, ja hänestä tuli filosofisen tiedekunnan dekaani. Jo Oulussa ollessaan hän oli myös kiinnostunut kemian ja lääkealan teollisuudesta, josta on esimerkkinä jäsenyys Lääketehdas Medipolar Oy:n (nykyisin Fermion Oy) johtokunnassa.

Jouko Koskikallio nimitettiin vuonna 1969 Eero Tommilan jälkeen Helsingin yliopiston fysikaalisen kemian professoriksi. Kohta Helsinkiin siirryttyään hän työskenteli puoli vuotta nobelisti Ronald Norrishin laboratoriossa Cambridgen yliopistossa Englannissa, josta palattuaan hän toi mukanaan ilmakehän kannalta tärkeiden hyvin nopeiden kaasumaisten reaktioiden tutkimisen. Tutkimukset ovatkin jatkuneet vilkkaana Helsingin yliopiston kemian osastossa aina näihin päiviin asti tuottaen paljon uutta tietoa radikaalien ja molekyylien

välisistä ilma- ja palamisen kemian kannalta tärkeistä reaktiosta. Koko tutkimussuunta on ollut ainutlaatuinen maassamme ja kansainvälisesti erittäin merkittävä.

Toisin kuin yleensä lännessä oli tapana, hän piti yllä hyviä suhteita venäläisiin ja virolaisiin kollegoihinsa Neuvostoliiton aikana. Näin hän aloittikin uuden tutkimussuunnan valokemiassa ja laserteknologian hyödyntämisessä kemiallisten reaktioiden kinetiikan alalla. Lasereiden käyttö kemian tutkimuksissa ensimmäisenä maassamme jälleen osoittaa, että Koskikallio ja hänen johtamansa laboratorio olivat ajan hermolla. Koskikallion valokemian tutkimukset olivat myös hyvin urauurtavia ja ovat jatkuneet maassamme tähän päivään asti erityisesti Tampereella ja Jyväskylässä.

Koskikallio painotti ulkomaisten tiedeyhteyksien tärkeyttä. Itse hän loi näitä suhteita työskentelemällä tunnetuissa yliopistoissa ja tutkimuslaitoksissa Englannissa (1948, 1968, 1971), Sveitsissä (1955–1956), Kanadassa (1957–1958) ja USA:ssa (1975–1976). Hän teki myös lyhyitä vierailuja Neuvostoliittoon. Tämä on hyvin paljon varsinaiselle professorille. Tuskin edes nykyisin moni yliopistolla Koskikallion asemassa oleva henkilö pystyy samaan. Koskikallion esimerkki on eittämättä aikoinaan vaikuttanut siihen, että monet nuoret lahjakkaat fyysikaalisen kemian tutkijat ovat siirtyneet ulkomaille väitöskirjatoita tekemään tai pian väittelyn jälkeen ovat ulkomailta viettäneet sapattivuosia.

Koskikallio näki mielellään nuorien perustavan vanhemmista tutkijoista riippumattomia omia tutkimusryhmiään johtamassaan laboratoriossa. Ei ollut myöskään yllättävää, että aikana, jolloin Helsingissä ei ollut teoreettisen kemian professuuria, alan nuoret tutkijat päätyivät juuri hänen johta-

maansa fyysikaalisen kemian laboratorioon. Myös muualla vierastetut lahjakkaat tutkijat olivat tervetulleita. Hänen johtamastaan laboratoriosta tuli maassamme poikkeuksellisen hieno tieteellinen yhteisö. Monet sen nuorista tutkijoista ovat saaneet professorin virkoja ja tehtäviä maamme eri yliopistoissa.

Tieteellisen vaikuttavuuden vuoksi Koskikallio nimitettiin Suomalaisen Tiedeakatemian jäseneksi vuonna 1971. Tiedeakatemiassa hän toimi muun muassa kemian ryhmän puheenjohtajana ja osallistui kiitettävällä tavalla Tiedeakatemian toimintaan. Hän toimi myös Suomen Akatemian luonnontieteellisen toimikunnan jäsenenä, mikä on merkittävä asema jaettaessa valtion tutkimusmäärärahoja erityisesti nuorille hakijoille. Myöhemmin urallaan hän oli pidetty Helsingin yliopiston kemian laitoksen esimies. Hän oli myös kemian uutta laitosrakennusta vetävän toimikunnan vaikutusvaltainen puheenjohtaja. Vuosikymmenien odotusten jälkeen uudet ajanmukaiset laboratoriotilat kemialle rakennettiin Kumpulaan. Koskikallio on saanut tieteellisistä ansioistaan Suomalaisten Kemistien Seuran Gadd-mitalin.

Kemian opetus oli Koskikalliolle erinomaisena luennoitsijana tärkeää. Helsingissä hän uudisti fyysikaalisen kemian perus- ja syventävien opintojen opetuksen. Perusopetuksessa otettiin käyttöön fyysikaalisen kemian parhaat ulkomaiset oppikirjat. Täten muun muassa kvanttikemian ja nykyaikaisen spektroskopian opetus aloitettiin jo perustutkintovaiheessa. Filosofian kandidaatti/maisterivaiheessa luovuttiin tutkintojen pääasiallisesta suorittamisesta loppudenteille. Ne korvattiin professoreiden ja dosenttien luennoimilla kursseilla, joista esimerkkeinä ovat reaktiokinetiikka, valokemia, erilaiset kokeelliset

menetelmät, spektroskopia ja kvanttike-
mia. Näin oppilaiden syvälinen fysikaali-
sen kemian osaaminen parani, koska tar-
jolla oli asiantuntijoiden tarjoamaa ope-
tusta fysikaalisen kemian eri aloilla. Lisäksi
Koskikallio suhtautui kiitettävän positiivi-
sesti oppilaiden pyyntöihin saada tehdä
maisteritutkielmia valtion tutkimuslaitok-
sissa ja yrityksissä. Tämä oli uutta kemian
laitoksessa Koskikallion uran alkuaikoina.

Koskikallion aloitteesta fysikaalisen
kemian laboratoriossa järjestettiin useiden
vuosien ajan kesäseminaareja, joihin hän
kutsui maailman parhaita tieteenekijöitä
luennoimaan. Tämäkin oli siihen aikaan
Kemian laitoksessa uutta. Näihin seminaa-
reihin osallistui fysikaalisen kemian opet-
tajakunta sekä kandi-, maisteri- ja tohtori-
vaiheen opiskelijat, jolloin myös nuoret
tutkimuksesta kiinnostuneet oppilaat sai-
vat käsityksen, mitä maailmalla eri alojen
eturivin tiede oli. Seurallisena herrasmie-
henä Koskikallio kutsui kotiinsa seminaa-
rin osallistujat mukaan lukien nuoret oppi-
laat. Kesähuvilalleen Vironlahdelle hän
saattoi myös viedä ulkomaisia luennoitsi-
joita kalaan. Heti professoriksi tultuaan
Helsingissä hän myös aloitti fysikaalisen
kemian laboratorion joulujuhlat, joissa
poikkeuksellisen hyvän jouluaterian lisäksi
nautittiin professorin järjestämistä sanalei-

keistä ja tietokilpailuista. Joulujuhlat saat-
toivat olla ensimmäiset koko kemian lai-
toksen historiassa.

Perhe oli Koskikalliolle erittäin lähei-
nen. Hänellä oli neljä lasta sekä lastenlap-
sia ja lastenlastenlapsia. Hän oli jatkuvasti
kiinnostunut nuorten perheenjäsentensä
koulunkäynnistä, opiskelusta ja muista
kuulumisista aina neljänteen polveen asti.
Hänen kesäpaikkansa oli myös hänelle tär-
keä, sillä siellä hän pystyi rentoutumaan
kalastamalla, luonnossa vaeltamalla, met-
sätöitä tekemällä, sienestämällä ja marjas-
tamalla. Hän nautti myös eri peleistä ja
pelasi pasianssia lähes joka päivä. Koskikal-
lio harrasti paljon pöytätennistä ja tennistä
myös yliopiston kollegojensa kanssa. Hän
oli aina erinomaisessa fyysisessä kunnossa,
ja tenniksen peluun hän lopetti vasta
85-vuotiaana.

Kesäisin hän työskenteli erityisesti
kemian eri osa-alueiden mielenkiintoisten
ongelmien parissa. Hän painottikin aina
laajan osaamisen tärkeyttä. Hän hallitsi
hyvin saksan, englannin ja ruotsin kielet.
Koskikalliolla oli vaatimaton ja poikkeuk-
sellisen positiivinen luonne. Hänelle oma-
kehu olikin vierasta, ja hän oli valmis
hyväksymään loppuun asti harkitut asialli-
set ehdotukset. Olemme menettäneet
todellisen herrasmiehen.

Lauri Halonen